

'De boer is sluitpost in de keten, hij zou het begin moeten zijn'

'Trouw', 23 December 2008

Een kwart van de boeren - en tuindersgezinnen leven onder de armoedegrens. Sinds 2000 zijn ruim 22.000 agrarische bedrijven gestopt, een deel omdat ze het financieel niet konden rooien.

Armoede op het platteland was een blinde vlek en in 1998 aanleiding tot de oprichting van de Werkgroep Landbouw en Inkomen. Boerinnen, hulpverleners, organisaties als Het Kritisch Landbouw Beraad en kerkelijke groepen zagen dat steeds meer gezinsbedrijven het hoofd niet boven water konden houden.

De jarenlange 'strijd' heeft in elk geval het taboe doorbroken, zegt secretaris Riky Schut. De oorzaken van de armoede en gevolgen van ontwikkelingen in het landbouwbeleid, waardoor het inkomen van boeren- en tuindersgezinnen onder het bestaansminimum duikt, zijn zichtbaarder gemaakt. Boeren en tuinders durven eerder aan de bel te trekken en krijgen meer hulp.

Het LEI Wageningen brengt nu elk jaar een armoedemonitor uit. Het is daardoor bekend dat een kwart van de boeren- en tuindersgezinnen moet rondkomen van minder dan 22.000 euro per jaar. In de nieuwste cijfers constateerde het onderzoeksinstituut gisteren nog dat de inkomens van agrarische bedrijven ten opzichte van 2007 met ruim 40 procent zijn gekelderd. De verwachting is dat daardoor meer gezinnen onder de armoedegrens komen.

Voor de glastuinders hebben het moeilijk, zegt onderzoekster Anita van der Knijff. In die sector leeft 35 procent van de gezinnen onder het bestaansminimum. Dat zijn niet altijd dezelfde gezinnen. De meesten maken afwisselend magere en vette jaren mee en overleven omdat ze een buffer hebben. Sommigen trachten zich te redden door ook buiten de deur te werken.

Per jaar stoppen echter honderden bedrijven – dit jaar 1500, iets minder dan voorgaande jaren – velen omdat hun inkomsten structureel te laag zijn. „Het is dan heel verschillend hoe ze eruit springen. Heb je een bedrijf in het Westland met eigen grond, dan kan dat behoorlijk wat opbrengen, maar zit je in Oost-Drenthe en staat je bedrijf lang te koop, dan eindig je misschien in de schuldsanering”, aldus Van der Knijff.

„Het is lange tijd genegeerd dat mensen economisch in de knel zaten en daardoor ook sociaal problemen kregen. Boeren zijn binnenvetters, bezig om voor zichzelf te zorgen”, vertelt Schut die zelf als lid van de Kritische Boerinnen aan de basis stond van de Werkgroep Landbouw en Inkomen. „Het werd gezien als een individueel probleem, maar het heeft vaak te maken met de relaties in de agrarische keten en die tussen boeren en consumenten.”

Zo is er de schaalvergroting en bulkproductie, een ontwikkeling die niet te stoppen lijkt, ondanks bijvoorbeeld het lokale verzet tegen megastallen.

Schut is ervan overtuigd dat kleinere boeren hierdoor schade oplopen. „Stel dat er een dierziekte uitbreekt. Dan zullen in de wijde omgeving boeren worden meegetrokken.”

De werkgroep was nauw betrokken bij boeren, getroffen door de varkenspest en de MKZ-crisis, die hun dieren moesten laten afmaken. „Het gaf ons motivatie om door te gaan. We zijn in Den Haag geweest om meer steun te vragen en de opkoopregelingen te verbeteren. Er zijn vijf miljoen varkens minder gekomen. Maar met de megastal slaat het beleid een tegengestelde richting in van wat we uit de geschiedenis zouden moeten leren”, meent Schut.

Er is meer kritiek. Ze ziet glastuinders verworpen tot leveranciers van energie. „Ze halen 40 procent van hun inkomen uit tomaten en 60 procent door energie uit de kassen terug te leveren aan het stroomnet. Is dat reële economie?”

De werkgroep, die hoopt zijn werk over te dragen aan een jongere generatie, beziet het armoedeprobleem in een breed perspectief. Schut: „Eigenlijk gaat het om eerlijke handel en een eerlijke prijs voor de boer. Nu is hij vaak de sluitpost in de keten, hij zou het begin moeten zijn.”